

Valtuustoaloite päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin ohjeiden laatimisesta sekä arvioinnin käyttöönotosta Viitasaaren kaupungin päätöksenteossa

Kaupunginhallitus 16.02.2026 § 43

Valtuutettu Maria Kaisa Aula esitti 15.12.2025 valtuuston kokouksessa yhdessä Outi Vornasen ja Mervi Paanasen seuraavaan yhteisen valtuustoaloitteen:

”Vuoden 2025 talousarvion valmistelun yhteydessä on tullut esille, että päätösten valmistelussa Viitasaarella olisi hyödyllistä ottaa käyttöön systemaattinen päätösten vaikutusten ennakoarviointi (EVA). Sen tavoitteena on parantaa valmistelun laatua, lisätä läpinäkyvyyttä ja tukea parempien, kestävien päätösten tekemistä.

EVA-menettelyn avulla tunnistetaan ehdotetun päätöksen hyvät ja huonot puolet sekä mahdolliset ennakoimattomat vaikutukset sekä eri päätösten yhteisvaikutukset. Ennakkovaikutusten arviointi on tarpeen, jotta lautakunta, kaupunginhallitus ja valtuusto voivat tehdä tietoon perustuvia arvovalintoja.

Päätösten ennakkovaikutusten arviointi on osin lakisääteistä (hallintolaki, eräät erityislait) ja Kuntaliitto suosittelee ennakoarvioinnin käyttöä. Aloituksen tavoite on, että arviointi ei ole vain satunnaista, vaan osa säännöllistä toimintaa, jossa toimitaan eri hallinnonaloilla yhteisten ohjaavien linjausten mukaisesti.

Ohjaavissa linjauksissa määriteltäisiin esimerkiksi, millaisissa päätöksissä ennakoarviointi on tarpeen ja mitä asioita arvioinnissa tulee ottaa huomioon. Päätösten valmistelu helpottuu kun on olemassa yhteisesti linjattu ”tsekkauslista” eikä linjauksia tarvitse tehdä tapauskohtaisesti. Ennakkovaikutusten arvioinnissa yleensä arvioidaan mm. ihmis-, talous-, henkilöstö-, yhdenvertaisuus-, ympäristö-, maaseutu-, hyvinvointi- ja terveystaikutuksia.

Ihmisvaikutuksissa voidaan tarkastella asioita päätöksestä riippuen esimerkiksi lasten tai ikäihmisten näkökulmasta. Ihmisvaikutusten arvioinnin osana on usein myös päätöksen kohteena olevan ihmisryhmän osallistaminen, esimerkiksi lasten tai nuorten mielipiteiden selvittäminen. Lisäksi on tärkeä arvioida, onko ehdotettu päätös kaupungin strategian mukainen.

EVA-arvioinnin osana voi olla myös vaihtoehtojen tarkastelu. Tämä tarkoittaa sitä, että päättäjille esitetään ja arvioidaan useita eri ratkaisumalleja.

Päättäjien kannalta ennakkovaikutusten arvioinnin on siis tarkoitus tuoda mukanaan monipuolisempaa ja parempaa valmistelua: Päätösten taustalla olevat perustelut, edut ja haitat tulevat näin selkeämmin esille. Päättäjillä on paremmat eväät punnita ja perustella päätöksiään. Ennakkovaikutusten arviointi tuo myös päätöksentekoon avoimuutta, varsinkin jos sen osana on päätöksen kohderyhmän mielipiteiden ja arvioiden selvittäminen. Päätösten ennakkovaikutusten arvioinnista on Kuntaliiton sekä THL:n (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen) ohjeita.

Ehdotamme, että Viitasaaren kaupungille valmistellaan päätösten ennakkovaikutusten arvioinnin linjaukset ottaen huomioon Kuntaliiton sekä THL:n ohjeet sekä mahdolliset muiden kuntien vastaavat linjaukset. Linjaukset tulee hyväksyä kaupunginhallituksessa ja tuoda tiedoksi valtuustolle sekä tietysti lautakunnille, jotka päätösten valmistelussa ovat keskeisessä roolissa. Ennakkovaikutusten arvioinnin linjaukset ohjeistavat samalla myös lautakuntien, kaupunginhallituksen ja valtuuston listatekstien sisältöä.”

Kaupunginhallituksen vastaus valtuustoaloitteeseen

Kaupungin päätösvalmistelun laadun ja vaikutusten ennakkoinnin vahvistamiseksi on tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön päätösten ennakkovaikutusten arviointi (EVA). Ennakkovaikutusten arvioinnin tavoitteena on tukea päätöksentekoa tuomalla valmisteluun systemaattisesti tietoa päätösten vaikutuksista eri näkökulmista sekä parantaa päätösten läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta.

Viitasaaren kaupungin johtoryhmän tehtävänä on valmistella kaupungille EVA-linjaukset siten, että malli on kaupungin kokoon ja organisaatioon nähden kevyt ja helposti sovellettava. Linjausten tueksi laaditaan yksinkertainen EVA-tarkistuslista tai -lomake, jota hyödynnetään päätösten valmistelussa eri toimielimissä.

Valmistelussa määritellään muun muassa ne päätöstyypit, joissa ennakkovaikutusten arviointi on pakollista tai suositeltavaa, keskeiset arvioitavat vaikutusalueet (esimerkiksi ihmis-, talous-, henkilöstö-, yhdenvertaisuus-, ympäristö-, hyvinvointi- ja terveysvaikutukset), vaihtoehtojen tarkastelun menettelyt sekä osallisten ja kohderyhmien kuulemisen periaatteet.

Johtoryhmän valmistelemat EVA-linjaukset tuodaan erikseen kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi. Hyväksymisen jälkeen linjaukset saatetaan tiedoksi kaupunginvaltuustolle sekä annetaan tiedoksi ja ohjeistukseksi lautakunnille.

Lisätiedot: Kaupunginjohtaja Helena Vuopionperä-Kovanen, puh. 050 307 6114, helena.vuopionpera-kovanen@viitasaari.fi ja hallintopalvelujen palvelualuejohtaja Anni Riihimäki, puh. 044 459 7301, anni.riihimaki@viitasaari.fi

Päätösehdotus

Kaupunginjohtaja:

Kaupunginhallitus päättää:

1. antaa Viitasaaren kaupungin johtoryhmälle tehtäväksi valmistella päätösten ennakkovaikutusten arviointia (EVA) koskevat linjaukset sekä niihin liittyvän yksinkertaisen tarkistuslistan tai -lomakkeen, ja
2. todeta, että valmiit linjaukset tuodaan erikseen kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi.

Päätös

Hyväksyttiin.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Ote: Johtoryhmä

Valtuustoaloitteessa 15.12.2025 on tuotu esille tarve ottaa EVA-menettely osaksi kaupungin päätösvalmistelua. Kaupunginhallitus päätti 16.2.2026 antaa Viitasaaren kaupungin johtoryhmälle tehtäväksi valmistella päätösten ennakkovaikutusten arviointia (EVA) koskevat linjaukset sekä niihin liittyvän yksinkertaisen tarkistuslistan tai -lomakkeen. Vaikutusten ennakkoarvioinnilla tarkoitetaan menettelytapaa, jossa valmisteilla olevan päätöksen odotettavissa olevia myönteisiä ja kielteisiä seurauksia tarkastellaan eri näkökulmista etukäteen ja järjestelmällisesti. Kunnallinen päätöksenteko vaikuttaa merkittävästi kuntalaisten arkeen, palveluihin ja elinoloihin usein pitkälle tulevaisuuteen. Tämän vuoksi vaikutusten ennakkoarviointi (EVA) on tärkeä osa laadukasta ja tietoon perustuvaa päätösvalmistelua.

Kuntaliitto on antanut vuonna 2011 suosituksen vaikutusten ennakkoarvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa. Lisäksi useat lait velvoittavat kuntia arvioimaan päätöstensä vaikutuksia:

- laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 § edellyttää hyvinvointi- ja terveysvaikutusten arviointia,
- laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 4 § ohjaa sukupuolivaikutusten arviointiin,
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää lapsen edun ensisijaista huomioimista, ja
- laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005) 3 § velvoittaa selvittämään merkittävät ympäristövaikutukset suunnitelmien valmistelun aikana.

Kaupungilla ei ole aiemmin ollut yhtenäistä ja vakiintunutta käytäntöä vaikutusten ennakkoarvioinnista. Järjestelmällisen vaikutusten ennakkoarvioinnin ja riskienhallinnan varmistamiseksi on laadittu vaikutusten ennakkoarvioinnin ja riskienhallinnan ohje ja lomake. Ohjeen ja lomakkeen käyttöönotolla pyritään vakiinnuttamaan ennakkoarviointi osaksi valmisteluprosessia ja tukemaan harkittua sekä perusteltua päätöksentekoa.

Ennakkoarviointi tehdään asian merkittävyyden ja vaikutusten laajuuden perusteella. Ennakkoarvioinnin yhteydessä voidaan vertailla useaa eri päätösvaihtoehtoa, joista esittelijä esittää yhden. Ennakkoarvioinnissa tarkastellaan vaikutuksia kuntalaisiin, lapsiin, ympäristöön, yrityksiin, talouteen, organisaatioon ja henkilöstöön sekä kunnan strategisiin tavoitteisiin.

Oheisaineisto:

- Vaikutusten ennakkoarvioinnin ohje ja lomake

Lisätiedot: Kaupunginjohtaja Helena Vuopionperä-Kovanen, puh. 050 307 6114, helena.vuopionpera-kovanen@viitasaari.fi ja hallintopalvelujen palvelualuejohtaja Anni Riihimäki, puh. 044 459 7301, anni.riihimaki@viitasaari.fi

Päätösehdotus

Kaupunginjohtaja:

Kaupunginhallitus päättää hyväksyä ennakkovaikutusten arvioinnin ohjeen ja lomakkeen ja vie sen edelleen tiedoksi kaupunginvaltuustolle esittäen, että kaupunginvaltuusto toteaa valtuustoaloitteen loppuunkäsittelyksi.

Päätös	Hyväksyttiin.
Muutoksenhaku	Muutoksenhakukielto
Toimenpiteet	Jatkokäsittelyyn kaupunginvaltuusto

Kaupunginvaltuusto 15.06.2026
25/00.01.03.01/2026

Oheismateriaali:

- Vaikutusten ennakoarvioinnin ohje ja lomake

Päätösehdotus	Kaupunginvaltuusto merkitsee tiedoksi ennakkovaikutusten arvioinnin ohjeen ja lomakkeen sekä toteaa valtuustoaloitteen loppuunkäsittellyksi.
Päätös	
Muutoksenhaku	Muutoksenhakukielto
Toimenpiteet	Ote hallintopalveluiden toimistosihteerin